

Povodom obilježavanja 70. obljetnice rujanskih odluka iz 1943. godine, objavljujemo dokumente koji predstavljaju dokaz kako je izigrana talijanska nacionalna zajednica na prostorima svog povijesnog obitavanja. Radi se o izvornim dokumentima tadašnjih najviših političkih tijela narodno-oslobodilačke borbe, odnosno Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (ZAVNOH), Vrhovnog komandanta Narodno-oslobodilačke vojske (NOV) i Partizanskih odreda (PO) Jugoslavije druga Tita i Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ), to jest: a) 20. rujna 1943. - Odluka ZAVNOH-a o priključenju Istre, Rijeke, Zadra i ostalih okupiranih krajeva Hrvatskoj; b) 1. listopada 1943. - Upozorenje Vrhovnog komandanta NOV-e i PO-e Jugoslavije druga Tita glavnom štabu NOV-e i PO-e Hrvatske na nedostatke rujanske odluke ZAVNOH-a; c) 29. studenoga 1943. - Odluka AVNOJ-a o izgradnji Jugoslavije na federativnom principu.

Na temelju navedenih dokumenata:

-u odluci ZAVNOH-a od 20. rujna 1943. godine, točki 4., "talijanskoj nacionalnoj manjini, koja obitava u ovim krajevima, zajamčuje se autonomija";

-u upozorenju Vrhovnog komandanta NOV-e i PO-e Jugoslavije druga Tita od 1. listopada 1943. godine, "deklaracija o pripojenju anektiranih krajeva Hrvatskoj u glavnom je dobro sastavljena" ali "nije pravilno ono mjesto gdje se govori o autonomiji talijanske manjine" jer "ako se tu radi o kulturnoj, onda je to trebalo reći, a za političku nema ovdje mjesta, jer je ta manjina raštrkana", stoga "treba reći da se garantuje puna sloboda i ravnopravnost talijanske manjine";

-u odluci AVNOJ-a od 29. studenoga 1943. godine, točki 4., "nacionalnim manjinama u Jugoslaviji obezbediće se sva nacionalna prava".

Jednostavno rečeno: autohtonoj talijanskoj nacionalnoj manjini ZAVNOH je bio zajamčio autonomiju, Vrhovni komandant Tito je sveo autonomiju na punu slobodu i ravnopravnost a AVNOJ je zajamčio sva nacionalna prava; tako da je u vremenskom razdoblju od samo 70 dana zajamčen sveobuhvatan pojam autonomije (samouprave) sveden na zajamčenje nacionalnih prava.

Stoga, na temelju navedenih odluka, autohtona talijanska komponenta na ovim je prostorima ne samo postala nacionalna manjina već je i dobrano prevarena.

Upravo radi svega gore navedenog svakom razumnom pripadniku talijanske nacionalne zajednice neprihvatljivo je obilježavati i slaviti povodom tih odluka. Zar se od talijanske nacionalne manjine očekuje da obilježava i slavi povodom njenog proglašavanja kao nacionalne manjine i njenog izigravanja? Nažalost, to je bila samo prva prijevara, kojoj su uslijedile i druge brojne prijevare u sljedećim desetljećima.

Nažalost, povodom istih odluka je proglašen Dan Istarske županije 25. rujna i ne samo to, već je Istarska županija čak donijela "Deklaraciju o proglašenju općenarodnog i plebiscitarnog ustanka stanovnika Istre i Pazinskih odluka o sjedinjenju najznačajnijim događajima u istarskoj povijesti 20. stoljeća". Naravno, nacionalno većinsko stanovništvo donijelo je i proglasilo odluke i deklaracije koje mu legitimno odgovaraju nadglasavanjem i bez da išta priupita a kamo li zatraži podršku/suglasnost talijanske autohtone komponente, što samo po sebi govori o nacionalnoj većini i njenom poimanju nacionalne manjine.

Činjenica je da se baš ništa nije promijenilo, kao i 1943. godine i dan danas odluke koje se tiču ili bi se trebale ticati sveukupnog stanovništva i stoga bi trebale predstavljati zajedništvo, međusobno poštivanje i uvažavanje, to jest suživot, takve nisu, već se i dalje tvrdoglavo nastavlja nacionalnim demokratskim nadglasavanjem; na takav način nacionalna većina može nametnuti i nameće svoje legitimne odluke, ali time se ne smije zaboraviti da nacionalna manjina ne mora iste odluke i prihvatiti, učiniti svoje. Prosto rečeno, nacionalna većina si je

izglasala Dan županije 25. rujna koji ne predstavlja dan za slavlje talijanskoj nacionalnoj manjini, kao što si je izglasala i himnu u kojoj "Krasna zemljo, Istro mila" je "dome roda hrvatskog", i baš je briga za ostali rod koji je autohton na ovom području i koji je nepostojeći u himni. U biti nacionalna većina legitimno slavi i pjeva kad joj odgovara, i očigledno je da joj odgovara da to čini bez prisutnosti i slavlja onih za koje tvrdi da s njima živi u skladu i suživotu. Naravno da samo pojedincima u talijanskoj nacionalnoj zajednici je sve navedeno svejedno, jer kao "dobri talijani" obnašajući javne funkcije, uvijek su i nastaviti će biti prisutni na tim proslavama kako bi održali i ubuduće si osigurali svoje javne funkcije i njima pripadajuće osobne dobrobiti i interese.

Slijede izvorni tekstovi dokumenata:

a) 20. rujna 1943. - Odluka ZAVNOH-a o priključenju Istre, Rijeke, Zadra i ostalih okupiranih krajeva Hrvatskoj¹

Hrvatskom narodu Narod Istre, Hrvatskog primorja, Dalmacije i svih jadranskih otoka u zajednici s junačkom Narodno-oslobodilačkom vojskom Hrvatske, oslobodio je svoje krajeve ispod jarma talijanskih tlačitelja. Vlast u tim krajevima prešla je u ruke Narodno-oslobodilačkog odbora - jedinog organa demokratske narodne vlasti, koju naš narod priznaje. Na

osnovu tih činjenica, kao i na osnovu načela o samoodređenju naroda, što su ga proklamirali naši veliki saveznici Sovjetski Savez, Velika Britanija i Sjedinjene Američke Države, Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske donijelo je slijedeće zaključke:

1. Proglašuju se ništavnim svi ugovori, paktovi i konvencije, koje su razne velikosrpske vlade sklopile s Italijom, s kojima su hrvatski krajevi Istra, Rijeka, Zadar, Lošinj, Cres, Lastovo i ostali Kvarnerski otoci predani Italiji.
2. Proglašuju se ništavnim svi ugovori, paktovi i konvencije, sklopljeni između izdajnika hrvatskog naroda Pavelića i talijanske vlade, kojima su dijelovi Gorskog kotara, Hrvatskog primorja, Dalmacije i dalmatinski otoci predani Italiji.
3. Svi spomenuti hrvatski krajevi, tj. Istra, Rijeka, Zadar, anektirani dijelovi Hrvatskog primorja, Gorskog kotara, Dalmacije i svi jadranski otoci (uključivši ovamo i Lastovo, Cres, Lošinj i druge), priključuju se matici zemlji - Hrvatskoj, a preko nje novoj demokratskoj, bratskoj zajednici naroda Jugoslavije, za koju se naši narodi bore.
4. Talijanskoj nacionalnoj manjini, koja obitava u ovim krajevima, zajamčuje se autonomija.
5. O gornjoj odluci obavještavaju se vlade savezničkih zemalja: Saveza Socijalističkih Sovjetskih Republika, Velike Britanije, Sjedinjenih Američkih Država, kao i čitava svjetska javnost.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

20. rujna 1943.

Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske

1 Jedan primjerak Odluke nalazi se u Arhivu Vojnoistorijskog instituta u Beogradu, reg. br. 12-1, k. 1948. *Zbornik dokumenata i podataka o Narodno-oslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda: tom II, knjiga 10: dokumenta Vrhovnog štaba Narodno-oslobodilačke vojske Jugoslavije 1943*, Beograd, Vojnoistorijski institut, 1962, str. 328-329.

b) 1. listopada 1943. - Upozorenje Vrhovnog komandanta NOV-e i PO-e Jugoslavije druga Tita glavnom štabu NOV-e i PO-e Hrvatske na nedostatke rujanske odluke ZAVNOH-a¹
Vrhovni štab Depeša broj 8071.X.1943.

Glavnom štabu Hrvatske Deklaracija o pripojenju anektiranih krajeva Hrvatskoj u glavnom je dobro sastavljena. Nije pravilno ono mjesto gdje se govori o autonomiji talijanske manjine. Ako se tu radi o kulturnoj, onda je to trebalo reći, a za političku nema ovdje mjesta, jer je ta manjina

raštrkana. Treba reći da se garantuje puna sloboda i ravnopravnost talijanske manjine. Nepravilno je proglašavanje ništetnosti svih ugovora samo sa strane ZAVNOH-a i samo s njegovim potpisom. Proklamaciju je morao potpisati i AVNOJ, a pretsjedništvo ZAVNOH-a da supotpíše. Inače to neće imati važnost pred stranim silama i znači separatizam protiv kojeg su svi saveznici. Odgovorite hitno.

Tito

1 Original primljene depeše, tipkan na pisaćoj mašini, latinicom, nalazi se u Arhivu Vojnoistorijskog instituta u Beogradu, reg. br. 32-6 i 33-6, k. 14. Depeša je u dva dijela prenijeta radio-vezom. Drugi dio je primljen u Glavnom štabu Hrvatske 2. listopada 1943. kao depeša broj 808. *Zbornik dokumenata i podataka o Narodno-oslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda: tom II, knjiga 10: dokumenta Vrhovnog štaba Narodno-oslobodilačke vojske Jugoslavije 1943*, Beograd, Vojnoistorijski institut, 1962, str. 328-329.

c) 29. studenoga 1943. - Odluka AVNOJ-a o izgradnji Jugoslavije na federativnom principu¹ Na osnovu prava svakog naroda na samoopredeljenje, uključujući pravo na otcepljenje ili na ujedinjenje sa drugim narodima, i u skladu sa istinskom voljom svih naroda Jugoslavije, osvedočenom u toku trogodišnje zajedničke narodno-oslobodilačke borbe, koja je skovala nerazdruživo bratstvo naroda Jugoslavije, Antifašističko veće narodnog oslobođenja Jugoslavije donosi sledeću Odluku: 1. Narodi Jugoslavije nikada nisu priznali i ne priznaju raskomadanje Jugoslavije sa strane fašističkih imperijalista i dokazali su u zajedničkoj oružanoj borbi svoju čvrstu volju da ostanu i dalje ujedinjeni u Jugoslaviji. 2. Da bi se ostvario

princip suverenosti naroda Jugoslavije, da bi Jugoslavija predstavljala istinsku domovinu svih svojih naroda i da nikada više ne bi postala domenom bilo koje hegemonističke klike, Jugoslavija se izgrađuje i izgrađiće se na federativnom principu, koji će obezbediti punu ravnopravnost Srba, Hrvata, Slovenaca, Makedonaca i Crnogoraca, odnosno naroda Srbije, Hrvatske, Slovenije, Makedonije, Crne Gore i Hercegovine.

3. U skladu sa takvom federativnom izgradnjom Jugoslavije, koja se temelji na najpunijim demokratskim pravima, jeste činjenica da već sada, u vreme narodno-oslobodilačkog rata, osnovne organe narodne vlasti kod pojedinih naroda Jugoslavije predstavljaju narodno-oslobodilački odbori i zemaljska antifašistička veća narodnog oslobođenja (Glavni narodno-oslobodilački odbor Srbije, Zemaljsko antifašističko veće narodnog oslobođenja Hrvatske, Slovenački narodno-oslobodilački odbor, Zemaljske antifašističko veće narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine, Zemaljsko antifašističko veće narodnog oslobođenja Crne Gore i Boke, Zemaljsko antifašističko veće narodnog oslobođenja Sandžaka, inicijativni organi za Zemaljsko antifašističko veće narodnog oslobođenja Makedonije) i da je Antifašističko veće narodnog oslobođenja Jugoslavije vrhovno zakonodavno i izvršno predstavničko telo naroda Jugoslavije i vrhovni predstavnik suvereniteta naroda i države Jugoslavije kao celine.

4. Nacionalnim manjinama u Jugoslaviji obezbediće se sva nacionalna prava.

5. Ova odluka stupa odmah na snagu.

Br. 3.

Dne 29 novembra 1943 u Jajcu

Antifašističko veće narodnog oslobođenja Jugoslavije

Sekretar: Rodoljub Čolaković, s. r.; Pretsednik: dr. Ivan Ribar, s. r.

1 *Prvo i Drugo zasedanje AVNOJ-a, Beograd, izdanje Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ, 1953*, str. 240-241.